

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

11-12

2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 1302 sahifa, 5-dekabr, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., TDU rektori
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dotsent
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent Arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Nomozova Qumri isoyevna GF universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), dotsent
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Взаимодействие реального и финансового сектора экономики в современных условиях.....	12
Шарипов Конгратбай Авезимбетович, Зайнутдинова Умида Джалаловна	
Развитие исламских банковских продуктов в коммерческих банках.....	19
Иноятова Камола Фуркатовна	
Kreditlashda risklarni boshqarish usullaridan foydalanish.....	23
Abdullayeva Sharbat, Abdullayeva Nozima	
Korxonalarning tashqi iqtisodiy faoliyatdagi raqobatdoshligini ta'minlashda marketingdan foydalanish.....	29
Axmedov Ikrom Akramovich	
Hududlarda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning zamonaviy tahlili	36
Butaboyev Maxamadjon, Gaibnazarova Zumrat Talatovna	
Yashil iqtisodiyotga o'tishda xorijiy davlatlar tajribasi va uni O'zbekistonda qo'llash imkoniyatlari	41
Yavmutov Dilshod Shoyimardonkulovich	
Zamonaviy ekoshaharlar barpo etish va uni tatbiq etish zaruriyati.....	47
Zikrullayev Valixon G'aybullayevich	
Indian Festivals and Nature Conservation: Connecting People for Sustainability	52
Nigora Saidmuradova Aslamovna, Anil Kumar	
Financing clean energy projects in different ways.....	59
Botirov Azamat Axmedovich, Fayziyev Samandar Sobri ogli	
Теоретические основы развития социальной инфраструктуры.....	67
Алимова Муниса Юльчиевна	
O'zbekistonda tadbirkorlik subyektlarining raqamli marketingdan foydalanish holati va rivojlanish tendensiyalari.....	71
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich	
Aholiga bank xizmatlarini ko'rsatish tizimini takomillashtirish	81
Uskanov Eldor	
Investitsiya loyihalarini islom moliya instrumentlari orqali moliyalashtirish yo'llari	86
Haydarov O'ral Axmadovich	
"Yashil" iqtisodiyotga o'tishda esg omillar asosida investitsiya kiritishning o'rni va ahamiyati	93
Nosirov Egamqul Ismailovich	
"Enesses" MChJ da marketing muhitini tahlil qilish va takomillashtirish.....	100
Musyeva Shoirazimovna	
Использование информационных и коммуникационных технологий в совместных образовательных программах: проблемы и решения.....	107
Ташева Севара Равшановна	
Iqtisodiy globallashtirishning nazariy asoslari.....	111
Abduraxmonov Farhod Abdufarmonovich	
Sanoat korxonalari samaradorligini oshirishning nazariy-amaliy asoslari.....	117
Xursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Fiskal siyosat va soliq to'lovchilar faoliyatini tartibga solishning nazariy masalalari	122
Isroilov Bohodir Ibragimovich, To'rayev Alijon Akmal o'g'li	
Bank daromadlarini oshirishda masofaviy bank xizmatlarini tutgan o'rni.....	128
Xudoyorov O. O.	
Elektron savdo korxonalarida buxgalteriya hisobini tashkil etish	132
Po'latov Xudoyberdi O'ktamovich	
Ekonometrik modelashtirish asosida mavsumiylikning turistik mahsulotlar ishlab chiqarishga ta'sirini kamaytirish usullari.....	135
Xamzayeva Dilfuza Samarovna	
Yuridik shaxslar soliq yukining shakllanish omillari va uni optimallashtirish muammolari	141
Abduturopov Jasurbek Nozimjonovich	
Tadbirkorlik risklari tavsifi va tasniflashning nazariy masalalari	148
Bektemirov Abdumalikovich	
Urban farming.....	151
Ahmedova Ziyodahon Saydulloxon qizi, Askarov Hasanboy Holdorovich	
A Foreign Experience of Forming Small Business and Private Entrepreneurship Infrastructures (An Example of Usa).....	153
Kosimov Sardor Dilmurodovich, Akbarov Abdulkhamid Akmal ugli	

Principal Protected Notes on the credit rating of National Bank of Uzbekistan	159
Abdugʻaniyev Abdulaziz Alisher oʻgʻli	
Features and Challenges of Digital Transformations in the Service Sector	164
Kurbanova Maftuna Lazizovna	
Kichik biznes va tadbirkorlikning rivojlanishiga taʼsir etuvchi omillar.....	170
Kurbonov Jasurbek Pozilovich	
Jamoat transport tizimini raqamli texnologiyalarni joriy etish va ulardan foydalanishning dolzarbligi.....	173
Kushakova Maʼmura Narimanovna	
Transport xizmatlari bozorida marketing faoliyatini mexanizmlarini rivojlanishining asosiy tamoyillari	176
Nosirov Javlonbek Jamoliddin oʻgʻli, Raxmatov Ziyodullo Nosirovich	
Financing clean energy projects in different ways	179
Botirov Azamat Axmedovich, Fayziyev Samandar Sobri ogli	
Oʻzbekistonning mehnat migratsiyasidagi hamkorligi haqida baʼzi mulohazalar (Qozogʻiston va Rossiya misolida)	187
Azamatova Gulmira Bayirbekovna	
Assessment of management effectiveness in ensuring economic and financial stability	191
Akramova Aziza Abduvohidovna	
Международное сотрудничество Республики Узбекистан в сфере образования	196
Жамалова Гулнора Гуломовна, Айматова Фарида Хуразовна	
Oʻzbekistoning ekologik muammolariNI bartaraf etish va yashil iqtisodiyotga oʻtish yoʻnalishlari.....	202
Aliyev Azim Tolip oʻgʻli	
Экономическая безопасность и факторы влияющие на неё.....	205
Абдишукуров Шерзод Шавкат угли	
Qashqadaryo viloyatida tabiiy resurslardan foydalanish istiqbollari	211
Xoʻjanova Gulshoda Otamurodovna	
Raqamli marketing strategiyalarining raqamli iqtisodiyotda isteʼmolchilar xulq-atvoriga taʼsirini tahlil qilish.....	214
Raxmatova Sitara Shuxratjon qizi	
Oʻzbekiston Respublikasi tijorat banklarida masofaviy bank xizmatlarini takomillashtirish.....	221
Xudayberganova Zarofat Zaxidovna	
Oʻzbekistonda kichik va oʻrta biznesni rivojlantirishda ichki va tashqi muhit.....	227
Saypullayev Ilhomjon Abduraxmonovich	
Buxgalteriya axborotining sifat tavsiflari	233
Raxmatova Shaxnoza Shukurovna	
Роль и значение логистики в развитии коммерческой деятельности торговых предприятий	240
Маматкулова Шоира Джалоловна	
Uzum yetishtirishning tashkiliy-huquqiy munosabatlari va sohani rivojlantirish imkoniyatlari.....	245
Boltayev N. N.	
Tashqi savdo jarayonlarini tashkil qilishning nazariy uslubiy asoslari.....	249
Qurbonov A. U.	
Korxonalarda pul mablagʻlari auditini takomillashtirish yoʻllari.....	254
Karamatova Noiba Xusniddinovna	
Kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligini oʻziga xos xususiyatlari.....	259
Axmedov Oybek Turgunpulatovich	
Агротуризм как источник дополнительного дохода для фермеров в самаркандской области.....	263
Анваров Нодир Аллаёрович, Назарова Раъно Рустамовна	
Tijorat banklari faoliyatida islomiy bank xizmatlarini rivojlantirish istiqbollari	272
Absamatov Askar Ergashovich	
Kichik biznes subyektlari faoliyatida mikromoliyaviy xizmatlar koʻrsatishning zamonaviy holati.....	277
Yusupov Abbosxon Aliyevich	
The Experience of The Japanese State in Increasing Investment Activity in Uzbekistan	285
Satoshi Sugahara, Ochilov Bobur	
Paxta-toʻqimachilik klasterlarida sotish baholarining tahlili.....	292
Nazarova Maryam Sharipovna, Kazakova Zulayxo Saloxiddinovna	
Tadbirkorlik subyektlari eksportida raqamli platformalardan foydalanish strategiyalari.....	297
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
Tijorat banklarida xalqaro iqtisodiy sanksiyalar va eksportga taqiqlar bilan bogʻliq risklarni baholash va kamaytirish matritsasining metodologiyasi	304
Keldiyorov Shohruh Ilyos oʻgʻli	

Sotish jarayonlari hisobini buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari asosida takomillashtirish.....	308
Eshmuradov Ulug'bek Tashmurotovich	
Tijorat banklari faoliyatida transformatsiyalanish jarayonlarining asosiy yo'nalishlari.....	313
Bekmurodov Abbos Amiriddinovich	
Agroklastarlarda moliyaviy natijalar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish masalalari.....	318
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Toshpulatov Jalil Baxodirovich	
Tijorat banklarida investitsiya siyosatini amalga oshirishning muhim jihatlari.....	324
Abiyev Davron Ilxomovich	
Проблемы и решения при оптимизации финансового моделирования деятельности предприятия	331
Юлдошева Гулноза Абдинабиевна	
Hududiy iqtisodiy xavfsizlik va uning asosiy xususiyatlari.....	336
Raximov E. N.	
Boshqarish sifatining iqtisodiy mohiyati va uni rivojlantirish masalalari	343
Shoyev Davronbek Axmadjonovich, Ahmadjonova Gulsanam	
Важность данных о движении затрат для повышения эффективности управления предприятием.....	346
Расулова Ш. X.	
Korxonalar daromadlariga ta'sir qiluvchi risklarning tahlili	351
Sa'dullayev Oybek Turdiali o'g'li	
Xalqaro standartlar asosida daromadlar hisobini tashkil etish.....	364
Abdusaidov Sanjar Jaloliddin o'g'li	
Выработка страховой системы защиты владельцев депозита.....	368
Узакова Камола Бехзодовна	
Обзор законодательных и регуляторных положений по введению и регулированию Исламской банковской деятельности в юрисдикции Республики Казахстан	372
Ёркулов Умиджон	
Перспективы развития производства и экспорта плодоовощной продукции в Узбекистане	378
Узганбаева Дилноза Тохтасиновна	
Перспективы развития государственного управления высшим образованием в условиях функционирования рынка	382
Умаров Диёр Равшанович	
O'zbekiston moliya tizimida mahalliy moliyaning o'ziga xos xususiyatlari	388
Turopova Nigora Xolmurod qizi	
Qishloq joylarda xizmat ko'rsatish sohasi orqali aholini ish bilan bandligini ta'minlash istiqbollari.....	393
Taylakova Dilafro'z Baymamatovna	
Увеличение привлекательности инвестиций в туристической отрасли через стратегическое финансирование	399
Хусниддинов Нуриддин	
Agrobiznesni innovatsion rivojlantirish loyihalarini moliyalashtirishning metodologik asoslari.....	402
To'ychiyev Abduraxmon G'ofurovich	
Virtual bank – kelib chiqishi va moliyaviy xizmatlar kelajagi.....	406
Nabiyeva Feruza Odilovna	
Проблемы и перспективы развития депозитных операций коммерческих банков Республики Узбекистан	411
Холмирзаев Эльбек Бахтиерович	
Smart-shartnomalar – raqamli marketingning zamonaviy texnologiyalaridan biri sifatida	415
Yahyojonov N. B.	
Banklarda depozit operatsiyalarini hisobini yuritish tartibi.....	420
Mirzayeva Xilola Jaloliddin qizi	
Kichik biznes korxonalariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning iqtisodiy samaradorligi	424
Mamanazarova N. J., Jamilova N. X.	
Проблемы привлечения финансирования за счет корпоративных облигаций	429
Рахмедова Мадинахон Нусрат кизи	
Формирование финансовой стратегии местных бюджетов	433
Примова Н. И.	
Xizmat ko'rsatish korxonalarini soliqqa tortishning dolzarb muammolari va ularning yechimlari	440
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
O'zbekistonda hududlar kesimida raqamli iqtisodiyotning rivojlanish holati.....	445
Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Experience of Islamic financial organizations in CIS countries and opportunities to use it effectively in Uzbekistan	450
Sattarova Dilfuza Dilshodbekovna	

Qashqadaryo viloyati hududlarining vertikal o'sish holati va xususiyatlari	456
Erkayeva Gulbaxor Panjiyevna, Raximova Madina Shuxrat qizi	
Innovatsion o'sishga inson kapitali ta'sirining zamonaviy yondashuvlari.....	462
Ostanov Egamberdi, Ostanova Mashxura Egamberdiyevna	
Kapital bozorida institutsional investorlar sifatida sug'urta kompaniyalari ishtiroki	466
Omonov Sardor O'lmasovich	
Tadbirkorlik subyektlarining raqamli transformatsiyasining asosiy va muhim jihatlari.....	472
Nutfulloyev Tolib G'olib o'g'li	
Korxonalarda korporativ madaniyatni rivojlantirish asoslari.....	478
Sadikova Muslima Alisher qizi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS)ga muvofiq moliyaviy hisobotlarni tuzish usullari.....	483
Sabirova Zaynab Qadambayevna	
Фондовые рынки и финансовая грамотность: путь к финансовому осознанию	488
Режаббаев Сарвар Умархонович	
Turistik korxonalarda yashil innovatsion mahsulotlar orqali samaradorlikni oshirish.....	491
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Milliy kapital bozorida korporativ qimmatli qog'ozlar amaliyoti tahlili.....	497
Otaxonova Shohyora	
Aholining turmush farovonligini yashlashning ijtimoiy-iqtisodiy masalalari	502
Qobilova Shaxnoza	
Surxondaryo viloyatida sug'oriladigan yerlardan foydalanish holatining statistik tahlili	505
Sharifi Abdul Fatah	
Economic and Social Significance of Personnel Management in Manufacturing Enterprises: A Dual Dimension Analysis.....	512
Sarimsakov Baxtiyor Rahmonjanovich	
Samarqand viloyatida iste'mol tovarlar bozorining rivojlantirish istiqbollari	518
Usmanov Zayniddin Berdirasulovich	
Qurilish tashkilotlarida xodimlarning innovatsion faolligini oshirish yo'llari	523
Usmanov Ixom Achilovich	
Investitsiya jozibadorligini baholashning o'ziga xos jihatlari va metodlari.....	527
Uroqboyeva Farzuna Axmadjonovna	
Mamlakatning iqtisodiy rivojlanishida sanoat 4.0 ning roli: tahlil va natijalar	532
Xujaxonova Sitara Baxtiyor qizi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida qishloq joylarda davlat xususiy sherikchilik asosida raqamli xizmatlarni takomillashtirish.....	537
Xalimov Shaxboz Xalimovich	
Kichik firmalar raqobatbardoshligini oshirishning mintaqaviy muammolari (Xorazm viloyati misolida)	542
Vaisov Dilshod Ibodullayevich	
"Sam Antep Gilam" mchjda marketingni boshqarishni takomillashtirish yo'llari	549
Usmonova D. I.	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ boshqaruvining baholash usullarini tahlili.....	555
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna	
Factors for the Development of The Industrial Sector of the Economy	559
Zakhidov Nodir Umidjanovich	
Mintaqa tumanlararo xo'jalik yurituvchi subyektlar qo'shma biznesini konvergent modeli	563
Yusupov Fayzulla Yakubovich	
Aholini biznesga jalb qilishda tijorat banklarining roli.....	567
Yaxshimuratova Xasiyat Xudaybergenovna	
Mahalliy gastronomik turizmni rivojlantirishda nazariy asoslar.....	571
Sultonov B. A.	
Organizational Factors Influencing Leadership Styles and Procurement Outcomes	575
Saidakhmedov Islomjon Uligbekovich	
Проблемы привлечения иностранных инвестиций в инновационном развитии экономики Узбекистана.....	580
Хамракулова О. Д., Халмурзаев М., Аликулов С. А.	
Тенденции развития жилищного строительства.....	585
Алиева Зилола Маматвалиевна	
Учет и анализ производственных затрат на предприятиях	589
Аделя Азаматовна Нематова, Ибрагимов Мансур Мардонович	

Meva-sabzavotchilik klasterlarini rivojlantirishda xorij tajribasi.....	592
Botirov Erkinjon Xayitovich	
Zamonaviy xizmat ko'rsatish bozori: xalqaro tendensiyalar va uy-joy fondi muammolari sarhisobi.....	598
Sanakulova Barnogul Rizakulovna, Berdiyeva Dilfuza Axatovna	
Роль рынка капитала в обеспечении макроэкономической стабильности Республики Узбекистан	605
Дадаханова Саида Махаммаджон кизи	
Iqtisodiyotning xususiy sektorida inson resurslarilarni moddiy rag'batlantirishni takomillashtirishda xorij tajribasi.....	608
Baxtiyorova Umida Ulug'bek qizi	
Korxonalarning investitsiya faolligini ta'minlashda soliqlarning rag'batlantiruvchi rolini oshirish xususiyatlari.....	613
Ilyasova Barno Axmadovna	
Dunyo davlatlari iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarni jalb qilish tendensiyalari.....	618
Imomaliyeva Mohizoda, Raxmatullayev Lazizbek Nematullo o'g'li	
Особенности применения теории игр в задачах организационно-экономического механизма тепличного хозяйства	623
Дурманов Акмал Шаймарданович	
Sanoat korxonalarida iqtisodiy resurslar mohiyatini tavsiflovchi tushunchalar	628
Doniyorova Shaxnoza Doniyorovna	
Mikromoliyalash tashkilotlari faoliyatining operatsiyalar tahlili.....	633
Kamalov Shuxrat Kamalovich	
Temiryo'l transporti sanoat kompleksi korxonalarida ijtimoiy va mehnat munosabatlarini takomillashtirishning nazariy va uslubiy asoslari.....	637
Kadirova Sharofat Amonovna	
Qishloq xo'jalik korxonalarida xarajatlar hisobi va mahsulot tannarxini takomillashtirish masalalari	645
Yuldashev Sherali Xayitovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Анализ экологических факторов и их влияние на финансовую безопасность страны.....	650
Ёдгоров Сардорбек Самадович	
Superior directions, modern trends and prospects for the development of the financial market.....	655
Narziyeva Guzal Baxtiyorovna, Raximova Umida Rabbimovna	
Kichik biznesning eksport salohiyatini oshirishda jahon tajribasi	659
Kambarova Sh. M.	
Theory and practice of evaluation of capital assets in Uzbekistan.....	665
Usmonov Bunyod	
Xizmat ko'rsatish sohasini asosiy tarmoqlariga yo'naltirilgan global investitsiyalar holati va prognozini tahlili	668
Muxammadiyev Kamoliddin G'ulomiddinovich	
Методологические основы банковского кредитования и классификация факторов, влияющих на особенности получения кредитов	672
Каримова Азиза Махмадризовна	
Sanoat salohiyati va omillar unumdorligini iqtisodiy-statistik baholash usullari.....	676
Kasimov Azamat Abdulkarimovich	
Цифровизация банков: риски и стратегии управления финансовыми активами в цифровой эпохе.....	682
Кодиров Бобур	
Davlat-xususiy sherikligi asosida iqtisodiyot tarmoqlarining investitsion salohiyatini oshirishning o'rta muddatga mo'ljallangan istibollari (O'zbekiston temiryo'llari AJ misolida)	689
Qodirov Jasurbek Sharofitdinovich	
Banklarda mummoli kreditlar bilan ishlash: samarali strategiya va yondashuvlar	696
Mirsaliyev Erkin Ergashevich	
Agrosanoat ishlab chiqarishining raqobatbardoshligini oshirish va uning innovatsion rivojlanish bilan o'zaro bog'liqligi	700
Dusmatov Begmuhammad Olimjonovich, Muxtorova Oydin Sayfiddin qizi	
Hududlar iqtisodiyotini oshirishda investitsiyalarning roli	707
Akishova Shaxnoza Davlet qizi	
Xizmat ko'rsatuvchi korxonalarning iqtisodiy salohiyatini shakllantirish mexanizmlari	712
Erdonov Muhammadamin Erdon o'gli, Ibragimov Shoxrux Baxtiyorovich, Ataqulov Jahongir Valijon ug'li	
Sug'urtada andarrayting xizmatini (ARDL) modeli tahlili asosida takomillashtirish	717
Mirzoyev Sayfullo Fayzulloyevich	
Роли банков в повышении привлекательности инвестиционной среды в Узбекистане.....	727
Насиров Дилшод Фарходович	

Пути улучшения инвестиционного климата в Республике Узбекистан	731
Нозимов Элдор Анварович, Санатиллоев Ферузшоҳ Бахтиёр угли	
Iqtisodiyot, atrof-muhit, jamiyat va madaniyat o'rtasidagi muvozanatga – obodonlashtirish xizmatlarining ta'siri.....	737
Norkulova Dilfuza Zoxidovna, Xayitov Jamshid Xolvoyevich	
Повышение эффективности депозитной политики в коммерческих банках.....	741
Нуриллаев Раҳмат Ярашевич, Нуриллаев Шердил Жамолиддин угли	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda tovar-moddiy zaxiralar manbalari va ularni shakllantirish amaliyoti	747
Nurmanov Ulugbek Anorbayevich	
Yer rentasi mulkchilik munosabatlari rivojlanishning zaruriy sharti sifatida.....	752
Abdunazarov O.	
Формирование и развитие цифровой экономики (на примере российской федерации и Республики Узбекистан)	756
Ким П. В.	
Tijorat banklari korporativ boshqaruvida bank xizmatlari samaradorligini	760
Kudratov Sunnatulla Ropijanovich	
Tijorat banklari depozit siyosatining banklar resurs salohiyatini oshirishdagi roli	764
Jo'rayev Isroil Ibrohimovich	
Ways of Development of Electronic Commerce in Uzbekistan	770
Javlijev Nuriddin Bektemir o'g'li	
Hydro Energy as the Important Factor of the "Green Economy"	775
Isroilov Xusanboy Ibrohimjon o'g'li	
Navoiy viloyatida turizmni rivojlantirish	781
Isomiddinov Sherzod Sirojiddin o'g'li, Azamatova Nozima Jaxongirovna	
Mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligi (Qoraqalpog'iston Respublikasi misolida).....	784
Halimova Dilora Olimboyevna	
Davlat qimmatli qog'ozlari bo'yicha daromadlilik egri chizig'ini aniqlashning fiskal va monetar siyosatni muvofiqlashtirishdagi ahamiyati	787
Hakimov Hakimjon	
Intellectual mulkni boshqarish jarayonlari o'rganishning nazariy muammolari.....	793
Tirkashyev Farhod Mahmudovich	
Sug'urta kompaniyalari va tijorat banklari integratsiyalashuv jarayonini zarurligi va ahamiyati.....	796
Xudoyberdiyeva Sadoqat Abdumannonova	
Роль Среднеазиатских коллекций в развитии музеев России	801
Абдуллаева Нигора Санжаровна	
Hududlarda inklyuziv turizmni rivojlanish muammolari va istiqbollari.....	804
Qo'ziboyev Boxodir Azzamboy o'g'li, Ibragimov Behruz Ravshan o'g'li	
Oliy ta'lim tizimida talabalar bilimni yuksaltirish jarayoni: muammolar va yechimlar	808
Hakimov Nazar Hakimovich, Vaxobova Marg'uba Abduxamidovna	
Yashil iqtisodiyot: mazmun mohiyati, nazariya va amaliyot	812
Yuldashev Mutallib Ibroximovich	
Samarqand viloyatida iste'mol tovarlar bozori tahlili	819
Xudaynazarova Dilnoza Gafurovna	
"HAVAS COMFORT MEDEL" MChJda marketing xizmatini tashkillashtirish va uning samaradorligini oshirish yo'llari	823
Musyeva Shoirazimovna	
Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini soliqlar vositasida rag'batlantirishning klassik nazariyalaridan foydalanish imkoniyatlari.....	831
To'xsanov Qudratillo Nozimovich	
Yoshlarning ish bilan bandligini ta'minlashning asosiy yo'nalishlari.....	837
Mamaraximov Bekzod Erkinovich	
Chakana bank xizmatlarini rivojlantirish hududlar barqaror rivojlanishining omili sifatida	841
Niyozov Zuxur Davronovich	
Raqamli texnologiyalar asosida oziq-ovqat ta'minoti zanjirini rivojlantirish omillari	845
Yusupov Muxiddin Soatovich	
O'zbekistonda korporativ kreditlash amaliyotini rivojlantirish orqali investitsiya jalb qilish imkoniyatlari.....	855
Asatullayev Alisher	
Davlat budjeti jarayonini takomillashtirish masalalari	860
Ataxanov Bekpo'lat Abdullayevich	
Особенности применения теории игр в задачах организационно-экономического механизма тепличного хозяйства	866
Дурманов Акмал Шаймарданович	

Yuridik shaxslar mol-mulkini soliqqa tortishni rivojlantirish yo'llari	872
Gadayev Jaxongir Muhammadi o'g'li	
Some Principle Issues in the Effective use of Budget Funds in Universities	876
Khairiddinov Sh. B.	
Directions of Using Negotiations in Keeping Peace and Ensuring Stability in Society	879
Kholdarova Fariza Tukhtabaevna	
Elektrotexnika sanoati korxonalarida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanish.....	883
Mamayusupova Mashxura Sodiqovna	
Elektron tijoratning zamonaviy iqtisodiyotga ta'sirini o'rganish va uni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlarini aniqlash	887
Maxmudov Lazizbek Ubaydullo o'g'li	
Foreign Direct Investment and Electricity Consumption During Uzbekistan's Green Transition	896
Nurbek Khalimjonov	
Davlat-xususiy sheriklik loyihalarini qarz kapitali orqali moliyalashtirishni takomillashtirish	902
Obломуродов Нарзулло Наймович, Шавкатов Наврузбек Шавкатович	
Mol-mulk solig'ining soliqqa tortish tartibini takomillashtirish	910
Poyonov Bobur Bekmurod o'g'li	
Konfutsiychilik axloqiy negizlarida olamiy tartibot.....	916
Ruzmatova Gulnoz Miraxrarovna	
"Yashil iqtisodiyot"ni joriy etish istiqbollari	923
Saloxov Sirojiddin Sadriddin o'g'li	
Investitsiyaning iqtisodiy mohiyati va O'zbekiston iqtisodiyotida tutgan o'rni.....	928
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
O'zbekiston qishloq hududlarida maishiy xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish.....	933
Sharifov Shuhrat Saidahmadovich	
Exploring Big Data Applications for Knowledge Management in Higher Education Administration.....	936
Shakhzod Saydullaev	
O'zbekiston sug'urta bozorida qayta sug'urta faoliyatini rivojlantirish istiqbollari.....	944
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich	
Ekologik turizmning turlari va uni tashkil etishda tabiiy resurslarning ahamiyati.....	950
Soatov Yusuf Xo'jayor o'g'li	
Mamlakatga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsion jozibadorlikni oshirish istiqbollari	954
To'laganova Ruhshona Farrux qizi	
Raqamli iqtisodiyotga o'tish sharoitida maktabgacha ta'lim xizmatlarini holati	959
Umurzakova Dilnoza Egamberdiyevna	
Issues of Improving Production Cooperation in the Industry Network of Our Country	964
Xomidov Mirodiljon Xasanboy o'g'li	
Foydaning soliq obyektiga sifatida shakllantirish zaruriyati.....	971
Yo'ldasheva Mohiraxon Ochestva	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ boshqaruvining baholash usullarini tahlili.....	975
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna	
Soliq organlari va soliq to'lovchilar o'rtasidagi munosabatlarning yangi tizimi sharoitida soliq nazorati.....	980
Abdusherozov Abdullo Baxtiyorovich	
"Ijtimoiy himoya yagona reyestri" axborot tizimining aholini ijtimoiy himoya qilishdagi o'rni.....	984
Aliyev Ma'ruf Komiljon o'g'li	
O'zbekistonda sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash yo'nalishlari.....	991
Baxriyev Dilshod Rizvonkulovich	
Анализ влияния цифровой экономики на эффективность налоговых органов	996
Бобомуротова Манзура Панжи кизи	
Tadbirkorlik muhitini yaxshilash orqali kambag'allikni qisqartirish va aholi daromadlarini oshirishning iqtisodiy-ijtimoiy ahamiyati.....	1000
Irmatova Lola	
Korxonalarda pul mablag'lari auditini takomillashtirish yo'llari.....	1005
Karamatova Noiba Xusniddinovna	
Hududlarda inklyuziv turizmni rivojlanish muammolari va istiqbollari.....	1010
Qo'ziboyev Boxodir Azzamboy o'g'li, Ibragimov Behruz Ravshan o'g'li	
Yashil iqtisodiyotga o'tish ekologik barqarorlikning muhim omilidir	1014
Yuldashev Farhodbek Abdumutalibovich	
Strategik boshqaruv hisobini tashkil etish asoslari va tamoyillarini takomillashtirish.....	1017
Pardayeva Shahnoza Abdinabiyevna	
Факторы развития культурного туризма в Узбекистане	1022
Пулатова Сурайё Юлдашевна	

Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida oilaviy korxonalarining xizmatlar ko'rsatish sohasidagi o'rni va funksiyalari.....	1026
Tog'ayeva Dilnoza Azamatovna	
Совершенствование методологии исследования демографических процессов.....	1031
Тула Нодирбек Баходир угли	
Инновационные технологии в сфере страхования.....	1037
Хайдарова Нигинахон Шухрат кизи	
Iqtisodiyotni innovatsion isloh qilish sharoitida yer hisobini yuritishning ahamiyati.....	1042
Hojiyev Qo'chqor Mamadiyorovich	
Qattiq maishiy chiqindilarni utilizatsiya qilish orqali qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan keng foydalanishni takomillashtirish.....	1047
Sherqulov Nodir Erkin o'g'li	
Мировой опыт использования денежных и натуральных трансфертов в социальном обеспечении.....	1052
Гулноза Тохировна Самиева	
Davlat xaridlarini amalga oshirish orqali raqobatni rivojlantirish yo'llari.....	1057
Majidov Nizomjon	
Raqamli iqtisodiyot davrida kontent marketingdan foydalanish va uning bosqichlari.....	1064
Tohirjonov Ahmadjon Tohirjon o'g'li, Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna	
Aksiyadorlik jamiyatlari kapitalini shakllantirish manbalari va usullarini takomillashtirish.....	1070
Norqulov Mirsaid Tulqin o'g'li	
Qishloq xo'jaligi sohasida investitsion jozibadorlikni oshirish zaruriyati.....	1075
Badalov Jamshid Jamolovich	
Foyda solig'i tushumi va uning O'zbekiston soliq-budjet tizimidagi ahamiyati.....	1080
Shirinov Sabir Erkinovich	
O'zbekistonda davlat korxonalari aksiyalarini moliya bozorlarida sotishni jadallashtirish yo'nalishlari.....	1084
Anvar Eshmatov	
Baliqchilik xo'jaliklarida xodimlar bilan hisob-kitoblar hisobining tashkiliy va uslubiy jihatlarini.....	1088
Ametova Nasiba Danilovna	
Tijorat banklari tomonidan eksportyor korxonalarining kreditlash amaliyotini takomillashtirish.....	1092
Bayjanova Gozzal Sarsengaliyevna	
Digital Transformation of Tax Systems.....	1096
Boburjon Turanboyev Qodirjon o'g'li, Musabekov Sherali Nazarali o'g'li	
Yangi O'zbekistonda xotin-qizlarning ijtimoiy-iqtisodiy faolligini oshirish yo'nalishlari.....	1101
Raxmonova Aziza Tolibovna	
Transitioning to a Green Economy and Implementing Sustainable Technological Changes in Uzbekistan.....	1106
Umarov Elshod G'ulom o'g'li	
Texnik yo'nalishdagi oliy ta'lim muassasalari daromadlari tarkibi va ularning o'ziga xos jihatlari.....	1112
Yuldashov Elmurod Abdujalil o'g'li	
Совершенствование системы профессионального управления жилищно-коммунальным хозяйством Узбекистана.....	1116
Икромовна Ханифа Одилловна	
Sanoat korxonalarini kreditlash amaliyotining zamonaviy holati.....	1121
Kamalova Jamila	
O'zbekistonda davlat ishtirokidagi korxonalarining huquqiy maqomi va ularni isloh qilishning istiqbollari.....	1125
Qahhorov Azizjon Ahror o'g'li	
Nodavlat notijorat tashkilotlari mablag'lari va ulardan foydalanish to'g'risidagi bajarilishlarga oid hisobotni tuzish va taqdim etish tartibi.....	1131
Ne'matov Oybek Ismatullayevich	
Предприятие автомобильной промышленности как объект реализации концепции устойчивого развития.....	1136
Туйчиев Комилжон Лазизович	
Tijorat banklari aktivlari diversifikatsiyasining nazariy ahamiyati.....	1143
O'ktamova Nozima Narzulla qizi	
Tijorat banklarida yangi masofaviy bank xizmat turlarini rivojlantirish.....	1146
Umarov Abdulquddus Abdilxatovich	
Некоторые вопросы эконометрической оценки CES – функций и их практическое применение в экономических задачах.....	1151
Шадиева Гулнора Мардиевна, Усманов Фарзод Шохрухович	
Использование искусственного интеллекта в спортивной индустрии.....	1158
Усманова Дилфузахон Иброхимовна	
The Role and Significance of Internal Audit as an Effective System of Internal Control in Business Entities.....	1163
Po'latov Sherzodbek Oybek o'g'li, Farmonov Ilhomjon Iqboljon o'g'li	

Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanishni takomillashtirish (Andijon viloyati misolida)	1168
Xolmatov Sanjarbek Xojimatovich	
O'zbekiston temir yo'l transport tizimi rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlari	1174
Qilichev Umid Ibadullayevich	
Hozirgi kunda O'zbekiston Respublikasi sharoitida raqamli banklar resurslarini oshirish choralari	1181
Xamraqulova Gulnozaxon Faxriddin qizi	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari kredit foiz stavkasini muvofiqlashtirish masalalari	1185
Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li	
O'zbekistonda Islom banklari faoliyatini tashkil etishning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati	1191
Vasiyev Alisher Samiyevich, Sayfullayev Sirojiddin Soli o'g'li	
Islom iqtisodiyotining mohiyati	1197
Sayfullayev Sirojiddin Soli o'g'li	
Budjet mablag'larini taqsimlanishi va maqsadli sarflanishida inson kapitalidan foydalanish va jamoatchilik nazoratining samaradorligi	1201
G'ofurov Bekzod Fayzulla o'g'li	
Maxsus iqtisodiy zonalar investitsiya muhiti jozibadorligini oshirishda tarif va notarif mexanizmlaridan foydalanish imkoniyatlari	1207
Ja'sur Umirzoqov Artiqboy o'g'li	
Перспективное развитие промышленной кооперации между странами	1212
Назарова Раъно Рустамовна, Жартай Жанибек Маратулы	
Soliqlar yig'iluvchanligini oshirishga ta'sir etuvchi omillar	1218
Berdiyeva Uguloy Abduraxmanovna	
Ta'lim sifatini ta'minlash oliy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishning asosiy omili	1222
Nematov Inatillo Ubaydullayevich	
Aholiga ko'rsatiladigan bank xizmatlarini takomillashtirish	1228
Umurzakova Adiba Ochilovna	
Tijorat banklari resurslari shakllanishining manbalari va yo'llari	1232
Raxmanov Ilxom Xurramovich	
Факторы развития культурного туризма в Узбекистане	1238
Пулатова Сурайё Юлдашевна	
Пути эффективного использования внутренних инвестиций в национальной экономике	1242
Рафиева Зарина Хусановна	
Development of the Country's Economy Through the Development of the Stock Market in Developing Countries	1246
Akhmedov Doniyorbek	
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotini rivojlanishi va uning asosiy yo'nalishlari	1250
Azizova Manzura Ibragimovna	
The theoretical importance of product cost reduction in industrial production	1254
Dilfuza Baxramovna Safarova	
Fond bozorlarining tashkil etilishi va rivojlanish tendensiyalari	1261
Shamsiyev O'ktam Sayfitdinovich	
Mamlakatda davlat tibbiyot muassasalarining tutgan o'rni va ularni rivojlantirish yo'nalishlari	1266
Sultonova Mushtariy Abdulabbosovna	
Obligatsiyalar bozorida banklarning ishtiroki va ahamiyati	1272
Xushvaqov Islombek Muxammadi o'g'li	
Milliy iqtisodiyotimizda investitsiya portfelini shakllantirishning nazariy asoslari	1277
Ibragimov Gafurjan Axmetovich	
Kompaniyalarning tashqi savdo faoliyatini moliyalashtirishning nazariy asoslari va xorij tajribasi	1282
Ibragimov Mansur Axmedovich	
Mahalliy byudjetlar xarajatlari ijrosining samaradorligini oshirish masalalari (Jizzax viloyati misolida)	1286
Mamayusupov Omonulla Mamatqulovich	
Ключевые факторы успеха в мотивации и управлении проектными командами	1294
Мансурова Севара Мансуровна	
Mehmonxona biznesida CRM tizim xizmatlarini loyihalash	1297
Ishanxodjayeva Dilfuza Erkinovna	

YURIDIK SHAXSLAR SOLIQ YUKINING SHAKLLANISH OMILLARI VA UNI OPTIMALLASHTIRISH MUAMMOLARI

Abduturov Jasurbek Nozimjonovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Annotatsiya: Maqolada soliq yukini baholash bo'yicha olimlarning turli fikr va qarashlari nazariy jihatdan o'rganilgan. Muallif tomonidan yuridik shaxslarni soliqqa tortish amaliyoti va tartibi, soliq turlari va uning amaldagi holati tahlil qilingan hamda tadbirkorlik subyektlarining soliq yukini baholash va optimallashtirish bo'yicha ilmiy xulosa va takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: soliq yuki, soliqqa tortish, soliq stavkalari va turlari, soliq hisoboti.

Abstract: The article theoretically examines various opinions and views of scientists on the assessment of the tax burden. By author analyzed the practice and procedure of taxation of legal entities, types of taxes and their current state, as well as developed scientific conclusions and proposals for assessing and optimizing the tax burden of business entities.

Key words: tax burden, taxation, tax rates and types, tax reporting.

Аннотация: В статье теоретически исследуются различные мнения и взгляды ученых на оценку налогового бремени. Автором проанализированы практика и порядок налогообложения юридических лиц, виды налогов и их текущее состояние, а также разработаны научные заключения и предложения по оценке и оптимизации налогового бремени субъектов предпринимательства.

Ключевые слова: налоговая нагрузка, налогообложение, налоговые ставки и виды, налоговая отчетность.

KIRISH

Xo'jalik subyektlariga soliq yuki davlat soliq siyosatining natijasi bo'lib, har qanday soliq tizimining sifat tavsifini ko'rsatadi. Shu bilan bir qatorda, olinayotgan soliqlar darajasi, bir tomondan, ijtimoiy ishlab chiqarishning samaradorligi, boshqa tomondan esa davlatning moliyaviy resurslarga bo'lgan ehtiyoji miqdori bilan belgilanadi. Shu sababli soliq yukining og'irligini kamaytirish, birinchi navbatda, davlat xarajatlarini qisqartirish va ijtimoiy xizmatlarning to'lovlik darajasiga bog'liq bo'ladi.

Daqhaqiqat, davlatning subyektlarga ma'lum bir turdagi "xizmat"larni ko'rsatish moliyaviy resurslarni talab qiladi. Bunday xizmat mamlakatning ichki va tashqi xavfsizligini ta'minlash, sog'liqni saqlash va maorif, sog'lom va barkamol avlodni yetishtirish, xalqning madaniy meroslarini asrash (avaylash) kabi turli xil vazifalarni amalga oshirishda namoyon bo'ladi. Davlatning amalga oshiradigan mazkur vazifalarining moliyaviy manbalarini ta'minlash soliqlar ko'rinishida aks etadi. Bu esa, shubhasiz soliq munosabatlari ishtirokchilari bo'lgan jismoniy va yuridik shaxslarning zimmasidagi yuk bo'lmish soliq yuki hisoblanadi.

Davlat uchun eng katta fiskal ta'sirga va soliq to'lovchilar uchun moliyaviy ta'sirga davlat tomonidan tartibga solish siyosati va soliq yukini optimallashtirish asosida erishish mumkin. Optimallashtirish jarayoni davlat tomonidan soliq yukining muvozanat narx parametrlarini qonuniy ravishda belgilashni nazarda tutadi.

Optimal muvozanatlashgan soliq yuki va chegaralari (qo'shilgan qiymatdagi soliq ajratmalarining pastki va yuqori darajalari) har bir mamlakat va uning rivojlanish davrlari uchun o'z qiymatlarida individualdir. Ma'lum bir vaqt oralig'ida bir mamlakat iqtisodiyoti uchun optimal deb hisoblangan soliq yukining miqdori boshqa bir mamlakat iqtisodiyoti uchun turli vaqt o'lchovlarida ortiqcha yoki kam baholanishi mumkin. Shu nuqtayi nazardan, har bir davlat o'zining ichki imkoniyatlaridan kelib chiqib, maqbul soliq siyosatini ishlab chiqishi muhim ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Soliq yuki soliq munosabatlarining ajralmas xususiyati sifatida, birinchi navbatda, xususiy sektorning moliyaviy resurslarini olib qo'yishning ma'lum darajasi bilan tavsiflanadi, buning natijasida ushbu ko'rsatkichni miqdoriy aniqlash muammolari an'anaviy ravishda ilmiy izlanishlar markazida bo'ladi.

Soliq yukining nazariy va uslubiy jihatlarini va uning iqtisodiy faoliyat samaradorligiga ta'sirini o'rganish uning shakllanishi va nisbiy darajasiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlashni o'z ichiga oladi.

“Soliq yuki” ta’rifining konseptual va kategorik asoslanishi haqida gapirganda, uni talqin qilish va miqdoriy aniqlashga turli xil yondashuvlarni keltirish mumkin. Shunday qilib, soliq yukining miqdoriy jihatini va uning iqtisodiyotga bosimini birinchilardan bo’lib o’rgangan F. Yusti, uning iqtisodiy tarkibini makro daraja uchun “budjet va davlatning milliy daromadi o’rtasidagi nisbat...”, deb ta’rifladi. K. Brauerning so’zlariga ko’ra, soliq yuki “davlat to’g’ridan-to’g’ri aholi va xo’jalik yurituvchi subyektlarga yuklaydigan yukdir. Bunday soliq yukining ta’siri soliqqa tortishning og’irligi sifatida belgilanib, bu bir tomondan yukning yuklanishi va soliq to’lovchining to’lov qobiliyati o’rtasidagi munosabatlar bo’lsa, boshqa tomondan soliq majburiyati va uni ishlab chiqarish tomonidan o’tkazish qobiliyati o’rtasidagi munosabatlar sifatida belgilanadi, agarkin soliq to’lovi ishlab chiqarish xarajatlarining ajralmas qismi bo’lsa.”

Soliq yukini birinchilardan bo'lib, F. Yusti miqdoriy baholashni taklif qildi, uni budget va davlatning milliy daromadi o'rtasidagi nisbat sifatida belgilab, "milliy daromadning 1/6 qismini sarflaydigan budget normal bo'ladi" – deb ta'kidladi. Undan keyin A. Bifeld "siyosiy ko'rsatmalar" asarida soliqlik yukining maqbul miqdoriga empirik baho berdi: "Agar kim suveren o'z fuqarolariga yuklashi mumkin bo'lgan soliqlarning ushbu chorasini tayinlash uchun umumiy qoidani so'rasa, unda... sog'lom siyosat har birining daromadiga 25 foiz miqdorni belgilaydi. Agar bundan ko'proq narsani talab qilish kerak bo'lsa, unda... odamlar charchashadi; agar kamroq bo'lsa, u barcha davlat xarajatlari uchun yetarli bo'lmaydi".

Shuni ta'kidlash kerakki, soliq yuki darajasini aniqlashning uslubiy yondashuvlarini aniqlaydigan va ushbu ko'rsatkichni batafsil bayon etadigan ko'plab ilmiy nashrlar mavjud. Ba'zi mualliflar soliq yuki ko'rsatkichini soliq yig'ish koeffitsiyentiga, ya'ni barcha turdagi budjetlar va budjetdan tashqari jamg'armalarga to'lovlar bo'yicha qarzдорlik yillik o'sishi miqdoriga moslashtirishni taklif qilishadi. Bunday tuzatish zarurati ular tomonidan soliq to'lovlari va to'lanmagan jarimalar bo'yicha mavjud qarz obyektlari bilan izohlanadi va hisob-kitoblarni amalga oshirishda ularni e'tiborsiz qoldirish soliq yukining haqiqiy darajasini buzadi.

Shu bilan birga, taklif qilingan usullar bo'yicha hisoblangan ko'rsatkichlar ma'lum bir to'lov manbasiga nisbatan moliyaviy bosimni tavsiflaydi va shuning uchun cheklangan doiraga ega bo'lishi mumkin. Turli xil bazalarga ega soliqlardan foydalanishga asoslangan amaldagi soliq tizimi sharoitida umumiy soliq yukini miqdoriy baholash yaqona integral bazaga qisqartirilishi kerak.

Soliq yukini baholash va optimallashtirish muammolarini nazariy tahlil qilish qo'llaniladigan uslubiy yondashuvlarning xilma-xilligini va shunga mos ravishda olingan natijalarning ba'zi nomuvofiqligini aniqlashga imkon beradi. Shu bilan birga, bunday xilma-xillik soliq yukini makroiqtisodiy tahlil qilish imkoniyatlarini kengaytiradi, uning davlatlar iqtisodiy o'sishining endogen soliq determinantlarini faollashtirish va soliq siyosatining tegishli choralari ishlab chiqish zarurati bilan bog'liq.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Yuridik shaxslarni soliqqa tortish hamda ular zimmasidagi soliq yukini aniqlash va baholash bo'yicha mavjud ilmiy tadqiqotlarni o'rganish, soliq stavkalari va daromad manbalarini qiyosiy solishtirish, statistik ma'lumotlarni o'rganish va iqtisodiy jihatdan taqqoslash va tahlil qilish, mantiqiy fikrlash, ilmiy abstraksiyalash, ma'lumotlarni guruhlash, analiz va sintez, induksiya va deduksiya usullaridan keng foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR MUHOKAMASI

So'nggi yillarda mamlakatimizda biznes yuritish shart-sharoitlarni yanada yaxshilash, milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish, tadbirkorlik subyektlariga teng sharoitlar yaratish, tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kengaytirish, ularni zarur moliyaviy va infratuzilmaviy resurslar bilan ta'minlash, shu jumladan, biznes yuritishni soddalashtirish, soliq yukini kamaytirish hamda mulk huquqini ta'minlash bo'yicha izchil ishlar amalga oshirildi. O'zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish konsepsiyasining amaliyotga joriy etilishi natijasida mehnatga haq to'lash jamg'armasiga soliq yuki kamaytirildi, aylanma mablag'lardan olinadigan soliqlar optimallashtirildi, davlat maqsadli jamg'armalariga majburiy ajratmalarni bekor qilish va yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig'i stavkasini kamaytirish orqali soliq tizimi qayta ko'rib chiqildi. Quyida yuridik shaxslarni soliqqa tortish, jumladan, ularning soliq yuki darajasining amaldagi holatini ko'rib chiqamiz.

Ma'lumki, soliq turlari va to'lov muddatlarining hamda korxona faoliyat natijalarining raqamlardagi ifodasi bo'lmish hisobot shakllari sonining ko'pligi xo'jalik yurituvchi subyektning iqtisodiy munosabatlarida tushunmovchilik va noaniqliklarni keltirib chiqarishi tabiiy. Soliq islohoti konsepsiyasi doirasida ham ayni shu masalalarga alohida e'tibor qaratilgan.

Soliqlar sonini bir xillashtirish orqali optimallashtirish, shuningdek, soliq solinadigan bazasi o'xshash soliq turlarni birlashtirish, soliq hisobotlarini qisqartirish va soddalashtirish soliq islohotining yana bir muhim vazifa yo'nalishlaridan bo'lib, o'tgan davr mobaynida mazkur yo'nalishda salmoqli ishlar olib borildi (1-jadval).

1-jadval: Soliqlar soni, hisobot va to'lov muddatlari¹

№	2018-yildagi soliq turlari, hisobotlari, to'lovlari	2022-yildagi soliq turlari, hisobotlari, to'lovlari
Saqlab qolingan soliq va yig'implar		
1	QQS – stavkasi 20%	QQS – stavkasi 15%
	To'lov muddati – har oylik	To'lov muddati – har oylik
	Hisobot muddati – har oylik	Hisobot muddati – har oylik
2	Aksiz solig'i	Aksiz solig'i
	To'lov muddati – har oylik	To'lov muddati – har oylik
	Hisobot muddati – har oylik	Hisobot muddati – har oylik
3	Bojxona boji va yig'implari	Bojxona boji va yig'implari
	To'lov muddati – Deklaratsiyani topshirishdan oldin yoki o'sha vaqtda	To'lov muddati – Deklaratsiyani topshirishdan oldin yoki o'sha vaqtda
4	Yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig'i – stavkasi 14%	Foyda solig'i – stavkasi 15%
	To'lov muddati – har oylik, har choraklik	To'lov muddati – har oylik, har choraklik
	Hisobot muddati – har choraklik	Hisobot muddati – har choraklik
5	Yagona soliq to'lovi – stavkasi 5%	Aylanmadan olinadigan soliq – stavkasi 4%
	To'lov muddati – har choraklik	To'lov muddati – har oylik
	Hisobot muddati – har choraklik	Hisobot muddati – har oylik
6	JShODS – stavkasi 4 shkala bo'yicha 0%-22%	JShODS – stavkasi 12%
	To'lov muddati – har oylik	To'lov muddati – har oylik
	Hisobot muddati – har oylik	Hisobot muddati – har oylik
7	Yagona ijtimoiy to'lov – stavkasi 25%, KK uchun – 15%	Ijtimoiy soliq – stavkasi 12%
	To'lov muddati – har oylik	To'lov muddati – har oylik
	Hisobot muddati – har oylik	Hisobot muddati – har oylik
8	Yer qa'ridan foydalanuvchilar uchun soliq	Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq
	To'lov muddati – har oylik	To'lov muddati – har oylik
	Hisobot muddati – har choraklik	Hisobot muddati – har oylik
9	Bonuslar	Bonuslar
10	Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq	Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq
	To'lov muddati – har oylik, har choraklik	To'lov muddati – har oylik, har choraklik
	Hisobot muddati – har yillik	Hisobot muddati – har yillik
11	Mol-mulk solig'i – stavkasi 5%	Mol-mulk solig'i – stavkasi 1,5%
	To'lov muddati – har oylik, har choraklik	To'lov muddati – har oylik, har choraklik
	Hisobot muddati – har yillik	Hisobot muddati – har yillik
12	Yer solig'i	Yer solig'i
	To'lov muddati – har oylik, har choraklik	To'lov muddati – har oylik, har choraklik
	Hisobot muddati – har yillik	Hisobot muddati – har yillik
13	Davlat boji	Davlat boji
14	Yig'implar	Yig'implar
Birlashtirilgan soliqlar		
15	Benzin, dizel yoqilg'isi va gaz ishlatganlik uchun olinadigan soliq	-
16	Yagona yer solig'i	-

1 Muallif tomonidan tayyorlangan.

Bekor qilingan soliqlar

17	Obodonlashtirish va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish solig'i	-
18	Davlat maqsadli jamg'armalariga majburiy ajratmalar	-
19	Qo'shimcha foyda solig'i	-

Joriy qilingan soliq turlari

20	-	Foydali qazilmalarni qazib olganlik uchun maxsus renta solig'i
		To'lov muddati – har choraklik
		Hisobot muddati – har choraklik
21	-	Utilizatsiya yig'imi
		To'lov muddati – har oylik
		Hisobot muddati – har oylik

Soliqlarni kamaytirish va unifikatsiya qilish borasida muayyan ishlar amalga oshirildi. Xususan:

- infratuzilmani rivojlantirish solig'i, davlat jamg'armalariga ajratmalar, qo'shimcha foyda solig'i qisqartirildi;
- neft mahsulotlarini ishlatganlik uchun olinadigan soliq, yagona yer solig'i – boshqa soliqlar bilan birlashtirildi;
- yig'implardan – avtotransport vositalarini sotib olinganligi va (yoki) O'zbekiston hududiga vaqtincha olib kirilganligi uchun yig'im chiqarib tashlandi.

Bir vaqtning o'zida renta solig'i va utilizatsiya yig'imi kabi yangi to'lovlar joriy etildi. Soliq va yig'implar soni 2018-yilda 19 tani, 2022-yilda 16 tani tashkil etdi.

To'lanadigan soliqlar soni bo'yicha olinsa:

- umumbelgilangan soliqlarning o'rtacha to'lovchisida to'lanadigan majburiy soliqlar soni (aksizlar, yer qa'ridan va suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliqlar, shuningdek, yig'implar to'lovchilarini hisobga olmaganda) 2018-yildagi 8 tadan 2022-yilda 6 taga kamaydi;
- soliqlarni soddalashtirilgan tartibda to'laydigan o'rtacha to'lovchi uchun (2019-yildan boshlab aylanmasi 1,0 mlrd so'mgacha bo'lgan) majburiy soliqlar soni 2018-yildagi 3 tadan 2022-yilda 5 taga ko'paydi (2-jadval).

Tadbirkorlik faoliyatini manzilli qo'llab-quvvatlash, ularning har biri bilan alohida yondashuvlar asosida ish-lash tizimini yo'lga qo'yildi. Xususan, ularga yengillashtirilgan moliyaviy resurslar ajratilib kelinmoqda.

Mazkur islohotlar natijasi o'laroq haqiqiy soliq yukini bilish uchun biz shartli misol yordamida yoritib o'tishga urinib ko'ramiz. Tahlilning xolisligi uchun umumbelgilangan tartibda (yirik va o'rta korxonalar) va sod-dalashtirilgan tartibda (kichik korxonalar) soliqlarni 2018-yilgi soliqlar sharoitida to'laydigan korxonaning shartli namunasi olinib, 2022-yilda amalda bo'lgan soliqlar sharoitidagi holat bilan taqqoslanadi.

2-jadval: 2018 va 2022-yillarda soliqlarning yalpi tushumdagi ulushining taqqoslama jadvali (shartli misollarda, ming so'mda)²

№	Ko'rsatkich nomi	2018-yil		2022-yil shartlaridagi 2018-yil	
		Umumbelgi-langan tartibda soliqqa tortish tizimi	Soddalashti-rilgan tartibda soliqqa tortish tizimi	Aylanmasi 1 mlrd so'mdan ortiq bo'lgan	Aylanmasi 1 mlrd so'mgacha bo'lgan
1	Mahsulot realizatsiyasidan yalpi tushum	80 000	80 000	80 000	80 000
2	Sof tushum (QQS va YaST chegirgan holda)	66 667	76 000	69 565	76 800
3	Sotilgan mahsulot tannarxi, shundan	60 000	60 000	60 000	60 000
	Ish haqi xarajatlari	30 000	36 000	36 000	36 000
4	Yalpi foyda	6 667	16 000	9 565	16 800
5	Soliqlar, shu jumladan:				
5.1	QQS (hisobga olish (zachet)ni hisobga olmaganda) soliq stavkasi: 2018-yil-20%, 2022-yil-15%	13 333	-	10 435	-

² Muallif tomonidan tayyorlangan.

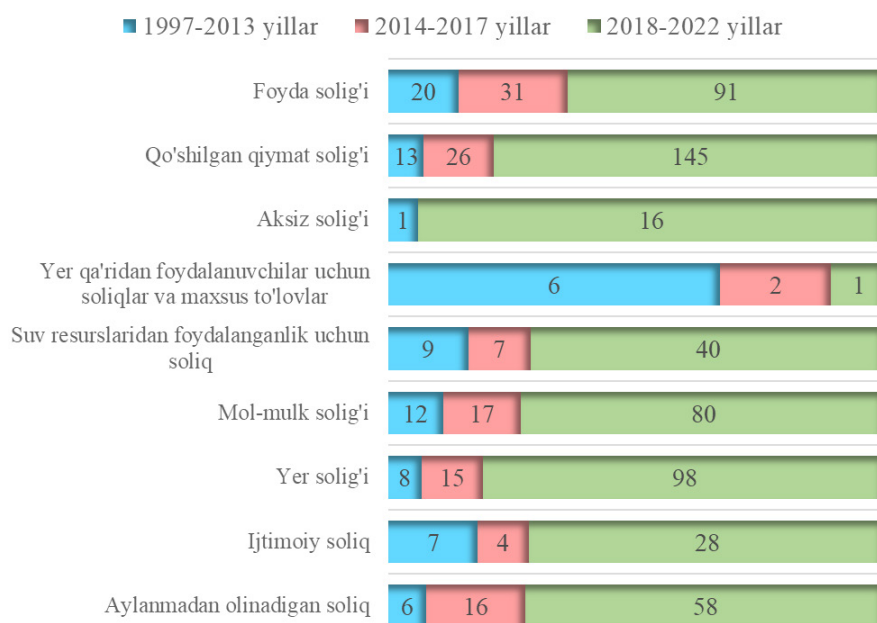

5.2	Yagona ijtimoiy to'lov (2020-yildan ijtimoiy soliq) soliq stavkasi: 2018-yilda kichik korxonalarga-15%, qolganlari-25%, 2022-yilda-12%	7 500	5 400	4 320	4 320
5.3	Mol-mulk solig'i soliq stavkasi: 2018-yilda-5%, 2022-yil-1,5%	3 310	-	1 000	1 000
5.4	Yer solig'i soliq stavkasi: har yili indeksatsiya qilinadi	1 200	-	2 000	2 000
5.5	Foyda solig'i soliq stavkasi: 2018-yilda-14%, 2022-yilda-15%	933	-	1 339	-
5.6	Yagona soliq to'lovi (2019-yildan aylanmadan olinadigan soliq) soliq stavkasi: 2018-yilda-5%, 2022-yilda-4%	-	4 000	-	3 200
6	Jami soliq to'lovlari	26 277	9 400	19 094	10 520
7	Yalpi tushumdagi barcha soliqlarning ulushi	32,8%	11,8%	23,9%	13,2%

2-jadval tahlilidan ko'rinib turibdiki, 2018-yilda yirik va o'rta korxonalarga soliq yuki darajasi kichik korxonalarga soliq yuki darajasidan deyarli uch baravar ko'p edi (mos ravishda 32,8 foizga 11,8 foiz). Soliq islohoti natijasida (2022-yil soliq tizimi sharoitida) yirik va o'rta korxonalarga soliq yuki sezilarli darajada kamaydi (32,8 foizdan 23,9 foizga tushdi), aylanmasi 1 milliard so'mgacha bo'lgan kichik korxonalarga soliq yuki deyarli o'zgar-madi. Ilgari kichik korxonalar toifasi xodimlar sonidan kelib chiqib aniqlangan bo'lsa, tadbirkorlik subyektlari toifalarini yillik tovar aylanmasi summasidan kelib chiqib belgilash joriy etildi. Shu bilan birga, aylanmasi 1 mlrd so'mdan ortiq bo'lgan kichik korxonalar uchun soliq yuki sezilarli darajada oshdi (8,5 foizdan 13,2 foizgacha).

Bugungi kunda, tadbirkorlik subyektlari o'zlarining narx va hisob siyosatini shakllantirishda soliq to'lovlari optimallashtirish masalasiga alohida e'tibor qaratishmoqda. Zamonaviy ilg'or korxonalarda davlatning soliq siyosatidagi o'zgarishlardan kelib chiqib, rahbarlarga samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilishga yordam beradigan butun boshli bo'linmalar faoliyat yuritishadi. Xo'jalik yurituvchi subyektlar tomonidan qabul qilina-digan moliyaviy qarorlar mamlakatda amalda bo'lgan barcha soliq turlariga bog'liq bo'ladi.

Soliq yuki oshib borishi ortidan, ishlab chiqaruvchi o'z mahsulotlarining narxini oshirish orqali fiskal yukning bir qismini iste'molchiga "o'tkazishi" mumkin. Xarajatlarning oshishi soliq to'lovlari miqdoriga turlicha ta'sir qiladi. Masalan, ish haqining o'sishi ijtimoiy soliq oshishiga olib keladi, ammo foyda solig'i bazasini kamaytiradi. Yaratilgan kapital yoki moliyaviy qo'yilmalar qiymatidagi soliqlar bo'yicha imtiyozlar korxonalarning investitsion va innovatsion faoliyatini kuchaytiradi.

1-rasm: 1997-2022-yillar davomida yuridik shaxslar uchun soliq turlari kesimida amalda bo'lgan soliq imtiyozlari soni³

3 O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Soliq qo'mitasi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi.

Soliq imtiyozlari orqali soliq to'lovchilarning soliq yuki kamaytiriladi. Soliq imtiyozlari budjetga tushumlarni kamaytirgani bois, fiskul nuqtayi nazarda ularni amalda qo'llash davlat manfaatlariga mos emas. Ammo soliq imtiyozlari tufayli iqtisodiyot tarmoqlarida tadbirkorlik faoliyatining rivojlanishini va xo'jalik yurituvchi subyektlar daromadining o'sishi, o'z navbatida soliq bazasining oshishiga, bu esa budjetga soliq daromatlari tushumining oshishiga olib kelishi mumkin.

1-rasm ma'lumotlaridan ko'rinadiki, 1997–2013-yillar oralig'idagi davrda yuridik shaxslar uchun 9 ta soliq turlari bo'yicha jami 82 ta soliq imtiyozlari amalda bo'lgan bo'lsa, 2014–2017-yillar oralig'idagi davrda esa jami 118 ta soliq imtiyozlari mavjud bo'lgan. 2018-yilda amalga oshirilgan soliq islohoti natijasida yuridik shaxslar uchun soliq imtiyozlarini taqdim etish borasida ham sezilarli o'sishga erishilgan. Xususan, 2018–2022-yillar davomida jami 557 ta, shundan 2020-yilni o'zida foyda solig'i bo'yicha – 25 ta, qo'shilgan qiymat solig'i bo'yicha – 109 ta, aksiz solig'i bo'yicha – 11 ta, suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq bo'yicha – 13 ta, mol-mulk solig'i bo'yicha – 23 ta, yer solig'i bo'yicha – 38 ta, ijtimoiy soliq bo'yicha – 5 ta, aylanmadan olinadigan soliq bo'yicha – 19 ta soliq imtiyozlari amaliyotda foydalanilgan. 2020-yilda soliq imtiyozlarining bu qadar keng ko'lamda taqdim etilishi shu yili kuzatilgan koronavirus pandemiyasi bilan bevosita bog'liq. Koronavirus pandemiyasi davrida infeksiyaning keng tarqalishining oldini olishga qaratilgan maxsus choralar, karantin cheklavlari joriy etilishi, tadbirkorlik subyektlari faoliyatini olib borishda ayrim cheklanishlarga sabab bo'ldi. Shu munosabat bilan, iqtisodiy o'sish va investitsiyaviy faollikni rag'batlantirish, ishlab chiqarish sur'atlarini tiklash, tadbirkorlik subyektlarini qo'llab-quvvatlash maqsadida ular uchun bir qator imtiyoz va yengilliklar taqdim etildi.

3-jadval: Yuridik shaxslar uchun ayrim soliq turlari bo'yicha soliq stavkalarining o'zgarish dinamikasi, 4 foizda

Soliq turlari	2018-yil	2019-yil	2020-yil	2021-yil	2022-yil	2022-yilda 2018-yilga nisbatan o'zgarish, barobar
Foyda solig'i (asosiy iqtisodiyot subyektlari uchun)	14	12	12	15	15	▲ 1,07
Qo'shilgan qiymat solig'i	20	15	15	15	15	▼ 1,33
Yagona soliq to'lovi, 2019-yildan AOS (asosiy iqtisodiyot subyektlari uchun)	5	4	4	4	4	▼ 1,25
Yagona ijtimoiy to'lov, 2019-yildan ijtimoiy soliq	15	12	12	12	12	▼ 1,25
Mol-mulk solig'i	5	2	2	2	1,5	▼ 3,33

Soliq solishning tez-tez o'zgarib turishi har doim ham ish yuritishga ijobiy ta'sir ko'rsatmaydi, shuning uchun soliq yukini muntazam ravishda ko'rib chiqish tadbirkorlar uchun majburiy tartibga aylanib qolmoqda. Shuningdek, mamlakat budjetini to'ldirish uchun davlat soliq yig'ishni qattiqashtirishi natijasida soliq bosimi tobora kuchayib borishi xech kimga sir emas. Soliq yukini hisoblashda har bir tadbirkor bitta maqsadga ega – bu qiymatning muhim ko'rsatkichiga erishishdir. Maqsadga erishgandan so'ng, ularning soliq majburiyatlari qonuniy ravishda kamayadi.

Yuridik shaxslarning zimmasidagi soliq yukini aniqlash bo'yicha hozirgi kunga qadar ilmiy adabiyotlarda turli xil yo'nalishlar mavjud. Ularni hisoblash yuridik shaxslar hamda iqtisodiyot qay darajada soliq yuki ta'sirida faoliyat ko'rsatayotgani aniqlash imkonini beradi.

Yuqori soliq yuki korxonalarni norasmiy iqtisodiy faoliyat (yashirin qora bozor)da ishlab chiqarishga rag'batlantirsa (undasa) ham, soliq organlari nazariga tushib qolmaslik ehtimolini kamaytirish maqsadida unumdorligi past bo'lgan kichik korxona bo'lib qolishga moyilligini oshiradi. Buning ustiga, soliq tizimi qanchalik keng ko'lamli va murakkab bo'lsa, korxonalar soliqni to'lash uchun shuncha ko'p vaqt va mablag' sarf qiladilar.

Iqtisodiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, yuqori soliq stavkalari, jumladan, transfert manfaatlarini yo'qotishni aks ettiruvchi bilvosita soliq stavkalari, ishlab chiqarish faoliyatini qisqartiradi, bandlik va investitsiyaga to'sqinlik qiladi hamda resurslardan isrofgarchilik bilan foydalanishga olib keladi. Ular rivojlanishga va daromadlarning o'sishiga g'ovdir. Undan tashqari, iqtisodiy turg'unlik davrida soliq stavkalarining keskin oshirilishi iqtisodiyotda halokatli oqibatlarga olib kelishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Hukumatlar tomonidan soliq to'lovchilarning iqtisodiy faoliyatini qo'llab-quvvatlash orqali qo'shimcha soliq tushumlarini jalb qilish uchun islohotlar doimiy ravishda o'tkazilib kelinadi. Bizning mamlakatimizda ham biznesni yuritish, tashqi va ichki investitsiya hajmini yanada oshirish, xususiy mulk daxlsizligini ta'minlash

hamda qulay va sog'lom raqobat muhitini yaratish borasida keng qamrovli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Shunga qaramay, biznesni yuritishni soddalashtirish, tadbirkorlik subyektlarining soliq yukini kamaytirish, ular keltirayotgan iqtisodiy-ijtimoiy naflarni hisobga olib, ularga soliq imtiyozlari, yengilliklari, preferensiyalaridan foydalanish huquqini berishda adolatlilik prinsiplariga amal qilish bo'yicha qator masalalarni hal etish davr taqozosi ekanligini qayd etish lozim.

Shu munosabat bilan tadbirkorlik foliyatini rivojlantirish, teng raqobat muhitini yaratish, ularning soliq yukini kamaytirish hamda amaldagi qo'llab-quvvatlash tizimini yanada yaxshilash maqsadida quyidagi vazifalarni amalga oshirish bo'yicha quyidagi fikrlar ilgari suriladi:

1. Iqtisodiyot tarmoqlariga chuqur kirish va tahlil ishlarini olib borish va yuritish, bunda quyidagi masalalarni e'tiborga olish:
 - Mahsulotning har bir o'lchami uchun qancha miqdorda soliq to'lanayotganligi;
 - Ishchilar soni va o'rtacha oylik maoshi;
 - To'lanayotgan majburiy to'lovlar bo'yicha ayni bir xil sohada faoliyat yuritayotgan tadbirkorlik subyektlarini o'zaro taqqoslash orqali soliq yukini qayta taqsimlash.
2. Soliq to'lashni ommalashtirish, soliq to'lovchilar, ayniqsa, yuridik shaxslar reytingini tuzish orqali yuqori o'rin (ball)larni qo'lga kiritgan tadbirkorlik subyektlariga qo'shimcha yengillik, rag'batlantirish va preferensiyalar taqdim etish va shu orqali ularning soliq yukini kamaytirishga erishish.
3. Soliq to'lovchilar, ayniqsa, yuridik shaxslar reytingini shakllantirish uchun ular faoliyatini baholash bo'yicha ochiq-oshkora mezonlarni aniq belgilash;
4. Reytingni shakllantirishda xususan, quyidagilarni nazarda tutish:
 - Soha bo'yicha eng ko'p soliq to'lovchi tadbirkorlik subyektlari;
 - Soliq rejimi bo'yicha eng ko'p soliq to'lovchi tadbirkorlik subyektlari;
 - Soha bo'yicha eng ko'p oylik ish haqi to'lovchi tadbirkorlik subyektlari;
 - Soha bo'yicha eng ko'p ishchi o'rni yaratgan tadbirkorlik subyektlari;
 - Faoliyatini uzoq vaqtdan beri amalga oshirib kelayotganligi hamda yildan yilga o'sish ko'rsatkichiga egaligi;
 - Tadbirkorlik subyekting debitorlik va kreditorlik qarzdorligi holati, qarzdorlik summasining kam miqdorda saqlanib turishi;
 - Soliq qarzining mavjud emasligi va (yoki) qarzdorlikning tez qoplanishi;
 - Ish faoliyatiga zamonaviy axborot texnologiyalarini keng jalb qilgan tadbirkorlik subyektlari kabi yana boshqa yo'nalishlar.
5. Belgilangan reyting mezonlari bo'yicha yuridik shaxslar faoliyatini baholashda maksimal ravishda inson omilidan cheklangan holda avtomatlashtirilgan tizimlar vositasida aniqlashga alohida e'tibor qaratish;
6. Reyting mezonlari bo'yicha yuridik shaxslar faoliyat natijalari baholarini internet tarmog'ida ochiq platforma orqali muntazam e'lon qilib borish.

Soliq to'lovchi yuridik shaxslarning soliq yukini nol miqdorgacha tushirish imkonsiz ekanligini anglagan holda aytish mumkinki, ularning soliq yukini fiskal instrumentlar va qo'shimcha dastaklar vositasida optimallashtirib turish orqali tadbirkorlik faoliyatining bir maromda rivojlanishiga hamda budjetga soliq tushumlarining uzluksiz kelib tushishiga erishish mumkin. Albatta, bu holatda ularning soliq yukini me'yorlash uchun adolatlilik va tenglik mezonlari asosida qonuniy shart-sharoitlarni yaratish muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar / Literatura / Literature:

1. O'zbekiston Respublikasining Soliq Kodeksi (yangi tahriri).
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 29-iyundagi "O'zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish konsepsiyasi to'g'risida"gi PF-5468-sonli Farmoni.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 29-iyundagi "Soliq ma'muriyatchiligini isloh qilish davrida biznes uchun qulay shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-162-sonli Farmoni.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 11-iyuldagi "Soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4389-sonli Qarori.
5. D. G. Chernik / Soliq tizimining asoslari. – M.: YUNITI, 2002. –445-b.
6. "Rossiya Federatsiyasining soliqlari va soliq tizimi" / V. G. Panskov. Darslik. –M.: Moliya va statistika, 2005. 93-bet.
7. "Soliqni rejalashtirish" / S. E. Vil'kova, M. V. Romanovskiy. SPb., Piter, –2004. 476-bet.
8. D. G. Chernik / Soliq tizimining asoslari. – M.: YUNITI, 2002. 445-b.
9. M. I. Litvin / Soliq yuki va korxonalarning iqtisodiy manfaatlari. Moliya, 1998. 5-son. –31-b;
10. V. G. Panskov / Rossiya Federatsiyasida soliqlar va soliqqa tortish. M.: Kitob dunyosi, 1999. 67-68-b.
11. "Directions for optimizing the tax burden in the economy" – B. Mahkamov, Sh. Turayev Primedia E-launch Shawnee, USA 2023. –117-bet.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 11-12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot"
jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.